

نکات کلیدی دین و زندگی ۲

۱- پیام «هر یک از موجودات جهان دارای ساختار منظم و ویژه‌ی خود است» از دقت در آیات شریفه‌ی «الذی خلق فسوی و الذی قدر فهدی»، «صنع الله الذی اتقن کل شیء» و «انا کل شیء خلقناه بقدر» مفهوم می‌گردد و بیان حضرت علی (ع) که می‌فرماید: «خدای متعال همه‌ی مخلوقات را بر اساس مقیاس نظم مشخص و اندازه‌های مخصوص و متناسب با هر یک از آن مخلوقات آفرید» مبین همین مفهوم است. (درس ۱)

۲- پیام «وقتی به روابط مستحکم و نظم استوار جهان می‌نگریم درمی‌یابیم که جهان بر حق و درستی استوار است» از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «خلق الله السماوات و الارض بالحق» مفهوم می‌گردد. (درس ۱)

۳- پیام «هر یک از مخلوقات در بهترین شکل و ترکیب خلق شده‌اند و آنچه را لازمه‌ی رساندن آن‌ها به هدف بوده خداوند در خلقتشان قرار داده است» از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «خلق السماوات و الارض بالحق و صورکم فاحسن صورکم و الیه المصیر» به دست می‌آید و این که «همه‌ی مخلوقات تحت قانونمندی واحد الهی عمل می‌کنند و به سوی خداوند که مقصد نهایی آن‌هاست روان هستند» از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «افغیر دین الله یبغون و له اسلم من فی السماوات و الارض طوعاً و کرهاً و الیه یرجعون» مفهوم می‌گردد. (درس ۲)

۴- پیام آیه‌ی شریفه‌ی «فبشر عباد الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه» در تقابل با آیه‌ی شریفه‌ی «لاتتبعوا خطوات الشیطان انه لکم عدوّ مبین انما یأمرکم بالسوء و الفحشا و ان تقولوا علی الله مالاتعلمون» است. (لاتتبعوا = فیتبعون) (درس ۳)

۵- درک و دریافت حقایق و دوری از جهل و نادانی مربوط به قدرت عقل و تفکر و مسئول سرنوشت خویش بودن و دوری از شقاوت مربوط به قدرت اختیار و انتخاب از سرمایه‌ها و عوامل رشد انسان است. (درس ۳)

۶- مراحل خلقت اولیه‌ی انسان: ۱- نطفه، ۲- علقه، ۳- مضغه، ۴- عظاماً، ۵- لحمماً است و عبارت شریفه‌ی «ثم انشأناه خلقاً آخر» به خلقت متفاوت بعد روحانی با بعد جسمانی اشاره دارد. (درس ۴)

۷- پاسخ به سؤال «آیا خداوند فقط همین دنیا را آفریده است؟» از دقت در آیات شریفه‌ی «ثم الله ینشی النشأه الاخره»، «ان الدار الاخره لهی الحیوان»، «من امن بالله و الیوم الآخر» و «من اراد الاخره» مفهوم می‌شود. (درس ۵)

۸- در آیه‌ی شریفه‌ی «ام نجعل الذین امنوا و عملوا الصالحات کالمفسدین فی الارض» خداوند به صورت استفهام انکاری بیان می‌کند که مومنان صالح با مفسدان در زمین برابر نیستند و این لازمه‌ی عدل خداوند است. (درس ۶)

۹- «توفاهم الملائکه ظالمی انفسهم»، «قالوا فیم کنتم»، «قالوا کنا مستضعفین فی الارض»، «فاولئک ماواهم جهنم»، «ساعت مصیراً»، «حاق بآل فرعون سوء العذاب»، «التار یرضون علیها غدوا و عشیاً» بیانگر جهنم برزخی و «ادخلوا آل فرعون اشدّ العذاب» بیانگر جهنم اخروی و «توفاهم الملائکه طیبین» و «ادخلوا الجنة بما کنتم تعملون» بیانگر بهشت برزخی است. (درس ۷)

۱۰- عبارت «فاذاهم قیاماً ینظرون»، «فاذاهم من الاجداث الی ربهم ینسلون» و «و منها نخرجکم تاره اخری» بیانگر زنده شدن همه‌ی انسان‌ها و تعبیر «و قضی بینهم بالحق»، «نضع الموازین القسط یوم القیامه فلا تظلم نفس شیئاً» و «الوزن یومئذ الحق» بیانگر قضاوت بر معیار حق از وقایع مرحله‌ی دوم قیامت است. مخفف ۷ حادثه‌ی مرحله‌ی دوم قیامت «نزن بح قد» است: ۱- نفخ صور دوم؛ ۲- زنده شدن همه‌ی انسان‌ها؛ ۳- نورانی شدن زمین؛ ۴- بر پا شدن دادگاه عدل الهی؛ ۵- حضور شاهدان و گواهان؛ ۶- قضاوت بر معیار حق؛ ۷- دادن نامه‌ی اعمال (درس ۸)

۱۱- عبارات «سیق الذین کفروا»، «فتحت ابوابها»، «الم یا تکم رسل منکم»، «لکن حقت لکم العذاب للکافرین»، «قیل ادخلوا ابواب جهنم فیها» و «فبئس مثوی المتکبرین» بیانگر جهنم اخروی و عبارات «سیق الذین اتقوا»، «و فتحت ابوابها»، «طبتم فادخلوا خالدين»، «قالوا الحمدالله»، «نتبوا من الجنة» و «فتعم اجر العاملین» بیانگر بهشت اخروی است. (درس ۹)

۱۲- نامه‌ی اعمال در دنیا تصویر یا گزارشی از عمل است ولی در آخرت «عین عمل»، «خود عمل»، «حقیقت عمل»، «تجسم عمل»، «جنبه‌ی باطنی و غیبی عمل» و «حضور عمل» است. (درس ۹)

۱۳- وَاَلَات «آیا توکل سبب تنبلی می‌شود یا تحرک؟» و «برای رسیدن به تصمیم صحیح بهتر است چه کار کنیم؟» از دقت در آیه‌ی «فبما رحمه من الله... و شاورهم فی الامر فاذا عزمتم فتوکل علی الله» مفهوم می‌گردد و پاسخ به سؤال «چرا باید بر خدا توکل کرد؟» از دقت در آیات «و توکل علی الحیّ الذی لا یموت» و «لئن سألتهم من خلق... ان ارادنی الله بضرٍ هل هنّ کاشفات ضرّه...» مفهوم می‌گردد و پاسخ به سؤال «چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟» و علت اختصاص توکل بر خداوند از دقت در آیه‌ی «و لئن سألتهم من خلق... ان اراده فی الله بضرٍ هل هنّ کاشفات ضرّه...» مفهوم می‌گردد. (درس ۱۰)

۱۴- آیه‌ی شریفه‌ی «قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله و یغفر لکم ذنوبکم و الله غفور رحیم» و شعر منسوب به امام صادق (ع) «خدا را نافرمانی کنی و اظهار دوستی با او نمایی؟ به جان خودم این رفتاری شگفت‌انگیز است» و حدیث «ما احب الله من عساه» از امام صادق (ع) و عبارت «دوستی هر کاری که مرا به تو نزدیک می‌کند» از امام سجّاد (ع) بیانگر این است که پیروی از خداوند از آثار محبت به خداست. (درس ۱۱)

۱۵- عبارات «ظاهر هر کس تجلی اندیشه و باور اوست» و «اندیشه‌ها اخلاق و روحیات اعمال و ظواهر را می‌سازند» و «از کوزه همان برون تراود که در اوست» و «حقیقت این است که دل به هر جا رود عمل هم همان‌جا می‌رود» به «تقدم باطن بر ظاهر» و «رفتارهای ظاهری به تدریج بر باطن انسان تأثیر می‌گذارد و روحیه‌ی فرد را تغییر می‌دهد» بیانگر تأثیر ظاهر بر باطن است. (درس ۱۲)

۱۶- عبارت شریفه‌ی «ذلک ادنی ان یعرفن فلا یؤذین» بیانگر علت پوشش و عبارت شریفه‌ی «و لیضربن بخمرهنّ علی جیوبهن» بیانگر «کیفیت رعایت حجاب زنان» و «حدود حجاب و پوشش» است و از عبارت شریفه‌ی «لا یبیدن زینتهن الا ما ظهر منها» مفهوم می‌گردد که «پوشاندن چهره و دست تا میج برای زنان لازم نیست». (درس ۱۳)

۱۷- دعوت به خیر و نیکی (یدعون الی الخیر) و امر به معروف و نهی از منکر (یأمرون بالمعروف و ینهون عنی المنکر) سبب رسیدن به فلاح و رستگاری می‌شود (اولئک هم المفلحون) و امر به معروف و نهی از منکر (یأمرون بالمعروف و ینهون عنی المنکر) و به پا داشتن نماز (یقیمون الصلاه) و پرداخت زکات (یؤتون الزکاه) و اطاعت از خدا و رسول او (یطیعون الله و رسوله) سبب می‌شود افراد مشمول رحمت الهی قرار گیرند (سیرحمهم الله). (درس ۱۴)

۱۸- خداوند از انسان‌های روی زمین عمران و آبادانی زمین را خواسته است (هو انشأکم من الارض و استعمرکم فیها) و زکات طلا و نقره در صورتی واجب است که به صورت سکه‌ای باشد که معامله با آن رواج دارد؛ بنابراین زیورآلات خانم‌ها زکات ندارد اما زیورآلات خانم‌ها اگر بیش از مقدار مصرفی متداول آن‌ها باشد و جنبه‌ی ذخیره به خود بگیرد قسمت اضافی آن دارای خمس است و خمس آن باید پرداخت شود. (درس ۱۵)

۱۹- قرض الحسنه + انفاق اجر و مزد با کرامت + مضاعف شدن اموال

قرض الحسنه پوشاندن گناهان + ورود به بهشت

قرض الحسنه مضاعف شدن اموال + آمرزش گناهان (درس ۱۵)

۲۰- «خشم» به پدر و مادر و «غیبت» خاصیت نماز را از بین می‌برند. اگر مسافر بعد از ظهر به وطن یا به جایی که می‌خواهد ده روز بماند برسد، نمی‌تواند در آن روز روزه بگیرد و اگر کسی که روزه است بعد از ظهر مسافرت کند باید روزه‌ی خود را ادامه دهد و اگر کسی که روزه گرفته پیش از ظهر مسافرت کند و بخواهد به بیش از چهار فرسخ برود باید وقتی به چهار فرسخ (حد ترخص) برسد، باید روزه‌ی خود را افطار کند. (درس ۱۶)

نکات کلیدی دین و زندگی ۳

۱- از آیهی شریفه «قالوا الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله» مفهوم می‌شود که اگر خدا هدایت‌مان نکرد هرگز هدایت نمی‌شدیم و پیام «اکنون که خداوند انسان را هدایت کرده اگر کسی راه سعادت را انتخاب کند عواقب آن بر عهدهی خودش است» از دقت در آیهی شریفه «انا انزلنا علیک الكتاب للناس بالحق فمن اهتدی فلنفسه و من ضل فانما یضل علیها...» مفهوم می‌شود. (درس ۱)

۲- پیام «خداوند یک دین برای پیامبران تشریح کرده و از آنان خواسته این دین را به پا دارند و در آن اختلاف و تفرقه نکنند» از آیهی «شرع لکم من الدین ما وصی به نوحاً... ان اقیموا الدین و لاتتفرقوا فیه» برداشت می‌شود و پیام «هدایت‌شدهی واقعی کسی است که به همه‌ی پیامبران ایمان داشته و میان آنان تفرقه نیندازد» از آیهی شریفه «قولوا امنا بالله و ما انزل الینا و ما انزل الی ابراهیم و اسماعیل... لانفرق بین احد منهم» مفهوم می‌شود. (درس ۲)

۳- این که متخصصان دین با توجه به نیازهای جدید به وجود آمده در جامعه قوانین مورد جامعه درباره‌ی بانکداری، اسکناس، خرید و استفاده از سلاح‌های جدید را استخراج کنند مربوط به «توجه به نیازهای متغیر در عین توجه به نیازهای ثابت» است و «صنعت بیمه و بانکداری» از نیازهای زندگی روزمره است که حاکم اسلامی در چهارچوب قوانین اسلامی آن را به اجرا درمی‌آورد مربوط به «اختیارات حاکم و نظام اسلامی» است و قاعده‌ی «لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام» و «ما جعل علیکم فی الدین من حرج» مربوط به «وجوه قوانین تنظیم‌کننده» است. (درس ۲)

۴- پاسخ به سؤال «یکی از دلایل الهی بودن قرآن چیست؟» از دقت در آیهی «افلا یتدبرون القرآن و لو کان من عند غیر الله لوجدوا فیه اختلافاً کثیراً» به دست می‌آید. همچنین پاسخ به سؤال «اگر کسی بدون دلیل منکر الهی بودن قرآن باشد چه سرنوشتی در انتظار اوست؟» از دقت در آیهی شریفه «فان لم تغفلوا و لن تغفلوا النار الی و قودها الناس و الحجارة اعدت للکافرین» مفهوم می‌گردد. (درس ۳)

۵- اسلام بر پنج پایه استوار است (حدیث امام باقر): نماز، زکات، روزه، حج، ولایت که برای یادگیری بهتر اگر حرف اول این کلمات را به هم بچسبانیم می‌شود «روح زن». سخن امام خمینی (ره) که می‌فرماید: «هیچ حرکت و عملی از فرد و جامعه نیست مگر این که مذهب اسلامی برای آن حکمی مقرر داشته است» به این اشاره دارد که جامعیت دین اسلام از دلایل نیازمندی جامعه‌ی اسلامی به ولایت و حکومت اسلامی است. (درس ۴)

۶- از دقت در حدیث «من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیه» مفهوم می‌گردد که مهم‌ترین ویژگی نظام جاهلان، نظام غیر الهی و حاکمیت و فرمانروایی ظالمانه است و هر کس حکومت غیر الهی را بپذیرد، زندگی جاهلان را برگزیده و در نتیجه مرگ در جاهلیت خواهد داشت. (درس ۵)

۷- حدیث جابر مرتبط با آیهی اطاعت از اولی‌الامر و حدیث غدیر مرتبط با آیهی ابلاغ است. بعد از بیان آیهی ولایت در مسجد صدای تکبیر یاران بلند شد و رسول خدا ستایش و سپاس خداوند را به جا آوردند. آیهی تطهیر در منزل ام‌سلمه نازل شد و بیانگر عصمت اهل بیت است. در حدیث جابر مسئله‌ی غیبت امام زمان نیز مطرح شده است. حدیث ثقلین به طور مکرر از جمله در روزهای آخر عمر بیان شده است و عصمت اهل بیت را می‌رساند. حدیث منزلت بر ختم نبوت اشاره دارد و به خطر انداختن منافع برخی از افراد سبب نزول آیهی ابلاغ شد. (درس ۵)

۸- رسول خدا به حضرت علی (ع) می‌فرماید: «مثل تو و امامان از فرزندان تو، مثل کشتی نوح است هر کس بر آن سوار شود نجات یابد و هر کس سرپیچی کند، هلاک شود» و «مثل شما مثل ستارگان آسمان است که چون ستاره‌ای غایب شود، ستاره‌ای دیگر طلوع می‌کند تا روز قیامت.» (درس ۶)

۹- از نظر قرآن کریم زندگی آن دسته از انسان‌هایی مورد قبول است که تقوا پیشه کرده باشند، با تفکر و تعقل زندگی کرده‌اند و در تصمیم‌گیری‌ها به آخرت توجه کرده باشند و این مفهوم از دقت در آیهی «و لدار الاخرة خیر للذین اتقوا افلا تعقلون» استنباط می‌شود. (درس ۷)

۱۰- «بر اساس اغراض شخصی به جعل یا تحریف حدیث پرداختن» و «به ناچار سلیقه‌ی شخصی را در احکام دینی دخالت دادن» مربوط به ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر اکرم از مسائل و مشکلات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی پس از رحلت پیامبر اکرم است. (درس ۷)

۱۱- امیرالمومنین راه حل نجات از بازگشت به دوران جاهلیت را پیروی از اهل بیت می‌داند که نظر دادن و حکم کردنشان حکایتگر توانایی و دانش آن‌هاست. سکوتشان خبردهنده‌ی منطقی و گفتارشان است و ظاهرشان نمودار باطنشان است. هرگز با دین مخالفت نمی‌کنند و در دین اختلاف ندارند. دین در میان آنان شاهدهی صادق و در عین سکوت گویاست. (درس ۸)

۱۲- امام سجاد (ع) در کنار گسترش معارف از طریق دعا به تجدید بنای سازمان تشیع پرداخت و تشیع در زمان ایشان به عنوان یک جریان بزرگ فکری و سیاسی در جامعه حضور فعال پیدا کرد. در اثر فعالیت‌های امام سجاد (ع) در دوران امام باقر (ع) زمام معرفی اسلام اصیل فرارسید. امام یک مدرسه‌ی علمی بزرگ در مدینه را پایه‌گذاری کرد. در زمان امام صادق (ع) ناخشنودی نسبت به بنی‌امیه به اوج رسیده بود. به همین جهت امام صادق (ع) مبارزه‌ی خود را علنی‌تر کرد. ایشان به زید بن علی عموی خود اجازه‌ی قیام داد. (درس ۸)

۱۳- پیام «اگر مردم نعمتی را که خدا به آنان داده ضایع کنند خداوند آن نعمت را از آنان می‌گیرد» به آیه‌ی شریفه‌ی «ذَلِك بَانَ اللَّهِ لِمِ يَكُ مَغِيرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَي قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِنَفْسِهِمْ» مرتبط است و پیام «زمینه‌ساز هلاکت و بدبختی یا عزت و سربلندی یک جامعه، اعمال و کردار همان جامعه است از آیه‌ی «ان الله لا یغیر ما بقوم حتیٰ یغیروا ما بانفسهم» مفهوم می‌گردد. (درس ۹)

۱۴- ویژگی‌هایی انسان منتظر آن است که به معنای خاص کلمه کسی است که الف) هدف و آرمان خود را می‌شناسد و یقین می‌کند که روزی این هدف بر جهان محقق می‌شود. ب) از این رو همواره برای رسیدن جامعه به چنین هدفی تلاش می‌کند تا جامعه هر چند یک قدم به آن هدف نزدیک‌تر شود. ج) از آن‌جا که به خدا و جهان آخرت ایمان دارد می‌داند که پاداش این تلاش را خواهد گرفت. ویژگی‌های جامعه‌ی منتظر آن است که الف) به واقعیت‌های ناهنجار موجود در جامعه «نه» می‌گوید و به امید فردای درخشان تلاش می‌کند. ب) حکومت‌های غیر الهی و طاغوتی را نمی‌پذیرد و در مقابل آن‌ها می‌ایستد و مقاومت می‌کند. ج) می‌کوشد در جهت همان نوع از جامعه‌ای که انتظارش را می‌کشد حرکت کند. هم‌چنین باید دقت کنیم منتظران مصلح خود باید صالح باشند و کسی که بینش انزواطلبانه را نسبت به یاران امام د ر عصر غیبت داشته باشد انتظار آن‌ها نیز انتظاری غیر فعال یا منفی است. (درس ۱۰)

۱۵- حدیث امام صادق (ع) که می‌فرماید: «فَمَا مِنْ كَانٍ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِتًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا لِهَوَاهُ مَطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِ أَنْ يُقْلِدُوهُ» با پیام «مردمی که می‌خواهند بر اساس قوانین اسلام زندگی کنند اما به پیامبر و امام دسترسی ندارند باید به فقهی که دارای شرایط ویژه‌ای است مراجعه کنند» مطابقت مفهومی دارد. (درس ۱۱)

۱۶- آیه‌ی شریفه‌ی «فَاسْتَقِمُّوا كَمَا أَمَرْتُ وَ مِنْ تَابِ مَعَكَ وَ لَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» به قاطعیت و اسواری از مسئولیت‌های رهبر جامعه و استقامت و پایداری از وظایف مردم نسبت به رهبر اشاره دارد. (درس ۱۲)

۱۷- چهره‌ی نیکوکاران از تیرگی و خواری پوشانده نشده است (لایرهُقُ وَ جُوهَهُمْ وَ تَرُّهُ وَ لَا ذَلَّةَ) و بر چهره‌ی بدکاران تیرگی و خواری پوشانده می‌شود «ترهقههم ذله» (درس ۱۳)

۱۸- آیه‌ی شریفه‌ی «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» به دو هدف دوم و چهارم ازدواج یعنی انس با همسر و رشد اخلاقی معنوی اشاره دارد. (درس ۱۴)

۱۹- دعای والدین برای فرزندان از دقت در آیه‌ی «رَبِّ اجْعَلْنِي مَقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَ تَقَبَّلْ دَعَا» مفهوم می‌شود و دعای فرزندان برای والدین از دقت در آیه‌ی «رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدِي وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْحِسَابِ» منتج می‌شود. (درس ۱۵)

۲۰- حفظ حرمت پدر و دستورات وی به قانونمند کردن فرزندان کمک می‌کند و محبت و احترام به مادر حس قدردانی و شکرگزاری را در آنان قوی‌تر می‌سازد. نفقه مربوط به نقش مرد در تأمین هزینه‌ی زندگی خانواده است و مشورت، برنامه‌ریزی و استقامت در برابر ناملايمات، فراهم آوردن زمینه‌ی رشد و تحصیل فرزندان و آرامش روحی و آسایش همسر و حفاظت از خانواده، مربوط به نقش مدیریت و نگاهبانی مرد است. (درس ۱۶)

نکات کلیدی دین و زندگی پیش‌دانشگاهی ۱

۱- از دقت در عبارت شریفه‌ی «یا ایها الناس انتم الفقرا» مفهوم می‌گردد که همه‌ی مخلوقات از جمله انسان در وجود و هستی خود نیاز خدا هستند. (درس ۱)

۲- پیام «چون وجود خداوند وابسته به چیزی نیست کسی نمی‌تواند وجود او را بگیرد و نابودش کند. او در ذات خود غنی و بی‌نیاز است» از دقت در عبارت شریفه‌ی «الله هو الغنی الحمید» مفهوم می‌شود. (درس ۱)

۳- عبارت «ما و مجموعه‌ی پدیده‌های جهان، در پدید آمدن و هستی یافتن به آفریننده‌ای نیازمندیم که سرچشمه‌ی هستی است و هستی از او جدا نمی‌شود. این وجود برتر و متعالی خداست» مربوط است به نتیجه‌ی «استدلال نیازمندی جهان در پیدایش خود به خدا». (درس ۱)

۴- توحید خالقیت علت توحید مالکیت و توحید ربوبیت است و توحید مالکیت علت توحید در ولایت است. (درس ۲)

۵- اگر خداوند به کسی اذن در ولایت دهد آن شخص نیز می‌تواند در محدوده‌ی اجازه‌ی خداوند در اشیایی تصرف کند. چنین اذنی به معنای واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست بلکه بدین معنی است که آن شخص در میسر و مجرای ولایت الهی قرار گرفته و از خودش استقلالی ندارد. (درس ۲)

۶- برخی انسان‌ها توحید در خالقیت را قبول دارند اما گرفتار شرک در ربوبیت می‌شوند؛ یعنی در کنار ربوبیت الهی برای انسان‌های دیگر یا سایر مخلوقات حساب جداگانه‌ای بازمی‌کنند و فکر می‌کنند که آن انسان‌ها یا آن مخلوقات مستقل از خداوند می‌توانند در امور جهان دخالت کنند. (درس ۲)

۷- اگر افراد جامعه بکوشند در روابط خود با یکدیگر به جای خواست‌ها و تمایلات خود فرمان الهی را حاکم کنند و از پذیرش طاغوت‌ها سر باز زنند مناسبات سیاسی و اقتصادی و روابط فرهنگی را منطبق بر احکام الهی و در جهت رضای او تنظیم کنند بعد اجتماعی توحید عبادی تحقق می‌یابد. (درس ۳)

۸- اگر هر یک از افراد جامعه، خواست‌ها و تمایلات دنیایی خود را دنبال کنند و فقط منافع خود را محور فعالیت‌های اجتماعی قرار دهند و اهل ایثار و تعاون و خیر رساندن به دیگران نباشند شرک اجتماعی تحقق می‌یابد. (درس ۳)

۹- معرفت به خداوند زمانی میوه‌ی خود را می‌دهد که از مرحله‌ی شناخت ذهنی به مرحله‌ی ایمان قلبی برسد و در قلب تثبیت شود؛ یعنی انسان به چشم قلب ببیند که خداوند در کوچک‌ترین حوادث عالم نیز حضور دارد و چرخ خلقت با تدبیر خداوند می‌گردد و این بت‌ها مانع رسیدن انسان به ایمان است. (درس ۳)

۱۰- قرآن کریم معیار ثابت شرک و بت‌پرستی را به ما ارائه کرده و تطبیق این معیارها بر زندگی فردی و اجتماعی را بر عهده‌ی خودمان قرار داده است. این معیارها عبارت‌اند از: ۱- اطاعت از ارباب‌هایی جز خداوند، ۲- بندگی کسانی جز او، ۳- خارج کردن دین خداوند از برنامه‌های زندگی، ۴- تقلید از کسانی که در جهت مخالف دین حرکت می‌کنند. (درس ۳)

۱۱- ریشه‌ی بت‌پرستی و شرک جدید آن است که برخی انسان‌ها در عین قبول داشتن خداوند دین و دستورات آن را در متن زندگی خود وارد نمی‌کنند و تمایلات دنیایی و نفسانی خود را اصل قرار می‌دهند. (درس ۳)

۱۲- اخلاص در بندگی به این معناست که تمام جهت‌گیری‌های زندگی، سمت و سوی الهی پیدا می‌کند و همه‌ی کارها فقط برای رضای او و تقرب به او انجام می‌گیرد و هوای نفس و شیطان در آن‌ها راه نداشته باشد؛ بنابراین اخلاص در بندگی معنای دیگری از توحید عبادی است. (درس ۴)

۱۳- به آسانی وارد مسیر بندگی شدن و به سرعت راه موفقیت را پیمودن و تابع دلیل بودن ویژگی افراد حق‌پذیر است. تقویت محبت خداوند در قلب و کنار زدن غفلت و بهره‌مندی انسان از امدادهای غیبی مرتبط با راز و نیاز با خداوند است و پرورش انسان و اخلاص وجود و نشان دادن ادامه‌ی مسیر و هدایت، مربوط به انجام عمل صالح است. (درس ۴)

۱۴- خصوصیات انسانی که اختیار خود را باور کرده و به آن معتقد است عبارت است از ۱- احساس هویت می‌کند. ۲- از خودباوری بالایی برخوردار است. ۳- در قبال کارهای خود احساس مسئولیت می‌کند. ۴- تصمیم‌های اشتباه خود را می‌پذیرد و درصدد جبران برمی‌آید. (درس ۵)

۱۵- از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «ان الله یمسک السماوات و الارض ان تزولا و لئن زالتا ان امسکهما من احد من بعده» درمی‌یابیم که ایمان به خداوند و نظام حکیمانه‌ی او این اطمینان را به انسان می‌بخشد که جهان دارای حافظ و نگهبانی است که اشتباه در کار او راه ندارد و کشتی جهان ناخدایی دارد که به علت علم و قدرت بی‌پایان آن ناخدا، به هیچ وجه احتمال غرق شدن و نابودی آن نمی‌رود و هیچ کس جز او نیز نمی‌تواند آن را از نابودی نجات دهد. (درس ۵)

۱۶- پاسخ به سؤال «آیا چیزی در جهان هست که دارای خصوصیات و ویژگی معین نباشد؟» از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «انا کل شیء خلقناه بقدر» مفهوم می‌شود. (درس ۵)

۱۷- نتایج شناخت قوانین جهان خلقت: ۱- آشنایی ما با نشانه‌های الهی. ۲- درک عظمت خالق آن‌ها و بهره‌مندی از طبیعت است و نتایج شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها: ۱- تنظیم درست رابطه‌ی انسان با خود، دیگران، جهان خلقت و خداوند. ۲- همرار کردن راه رسیدن به کمال. (درس ۶)

۱۸- سنت امتحان مربوط به چگونگی و فرایند رشد و تکامل انسان و عامل ظهور و بروز استعدادهاى اوست و سبب جدا شدن انسان‌های خوب از بد و ساخته شدن و تکامل یا خسران و عقب‌ماندگی آن‌ها می‌شود و سنت امداد، فراهم آوردن امکانات برای هر دو گروه حق و باطل به منظور آشکار کردن سرشت‌شان است. (درس ۶)

۱۹- در سنت املاء خداوند به گناهکاران مهلت و فرصت می‌دهد ولی آن‌ها این فرصت را وسیله‌ی غوطه‌ور شدن در تاریکی‌ها قرار می‌دهند و مهلت و امکانات با اختیار و اراده‌ی خود گناهکاران به صورت بالای الهی جلوه‌گر می‌شود و افراد به شقاوت ابدی گرفتار خواهند شد و در سنت استدراج خداوند علاوه بر مهلت دادن، بر امکانات گمراهان می‌افزاید و آن‌ها با استفاده از همین امکانات قدم به قدم از انسانیت فاصله می‌گیرند و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک‌تر می‌شوند. (درس ۶)

۲۰- رهنمودهای پیشوایان دین به ما می‌آموزد که زندگی ما به شدت تحت تأثیر رفتارهای ماست و سنت تأثیر نیکی یا بدی در سرنوشت یک سنت اجتماعی نیز هست. (درس ۶)

نکات کلیدی دین و زندگی پیش‌دانشگاهی ۲

۱- وجود ما با گرایش به خدا و محبت به او و گرایش به زیبایی‌ها و کمالات متعالی سرشته است و خدایی شدن آرزوی ما و در کنار او آرام گرفتن مقصد و مأوای ماست. (درس ۷)

۲- اگر انسان هنگامی که اولین گناهان را مرتکب می‌شود شخصیت آلوده و وحشتناک فردای خود را ببیند به شدت از آن بیزار می‌شود و دوری می‌کند. گرفتاری و عادت به گناه سبب فراموش شدن تنفر اولیه از گناه می‌شود و توجیه و عادت به گناه از پرتگاه‌های خطرناک سقوط در وادی ضلالت است.

۳- امام صادق (ع) می‌فرماید: «چنان از خدا خوف داشته باش که گویی او را می‌بینی. پس اگر تو او را نمی‌بینی او تو را می‌بیند. اگر فکر کنی او تو را نمی‌بیند کفر ورزیده‌ای و اگر بدانی که او تو را می‌بیند و در عین حال در مقابل او گناه می‌کنی او را خوارترین بینندگان به خود قرار داده‌ای. (درس ۷)

۴- توبه در مورد عبد به معنای بازگشتن از گناه به سوی فرمانبرداری از خداوند است و توبه در مورد خداوند (معبود) به معنای بازگشت لطف و آموزش الهی به انسان توبه‌کار است و با پشیمانی از گذشته و تصمیم بر تکرار نکردن گناه، عادت به گناه از بین می‌رود. (درس ۷)

۵- امیر مؤمنان فرمود: «از کسانی مباش که بدون عمل، دل به آخرت بسته و به واسطه‌ی آرزوی طولانی توبه را به تأخیر انداخته است؛ درباره‌ی دنیا زاهدانه سخن گوید اما همچون دنیا دوستان عمل می‌کند.» (درس ۷)

۶- از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «یا ایها الذین امنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم» معیار سوم جامعه و تمدن اسلامی مفهوم می‌گردد و درمی‌یابیم مسلمانان در برنامه‌های فردی و اجتماعی خود تابع فرمان‌های خدا، پیامبر و امام هستند و برخلاف آن عمل نمی‌کنند. (درس ۸)

۷- از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «قل هل یستوی الذین یعلمون و الذین لایعلمون انما یتذکر اولوا الالباب» معیار هفتم جامعه و تمدن اسلامی مفهوم می‌گردد و درمی‌یابیم که در جامعه و تمدن اسلامی تعقل و خردورزی یک ارزش بزرگ محسوب می‌شود و عالمان احترام و منزلت بالایی دارند. (درس ۸)

۸- گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام نیازمند تغییر در نگرش انسان‌ها و تحولی بنیادین در شیوه‌ی زندگی فردی و اجتماعی مردم بود. (درس ۸)

۹- بنا کردن نظام اجتماعی بر پایه‌ی قوانین الهی مربوط به معیار سوم اطاعت از خدا، رسول و امام است و تحول در روابط بین ملت‌ها مربوط به معیار پنجم مهربانی با حق، دشمن با باطل است. (درس ۸)

۱۰- تبیین جایگاه خانواده مرتبط با معیار چهارم احیای منزلت؟؟؟ دفاع از یکدیگر مانند اعضای خانواده مربوط به معیار پنجم مهربانی با حق و دشمنی با باطل است و این که رسول خدا (ص) افرادی را که به گوشه‌ی عبادتگاهی پناه می‌بردند و از زندگی خود و خانواده بی‌توجه بودند سخت مورد نکوهش قرار می‌داد مربوط به معیار ششم تعادل بین زندگی دنیوی و اخروی است. (درس ۸)

۱۱- پیامبر در اولین روز دعوت مردم به رسالت آسمانی خود در دامنه‌ی کوه صفا ایستاد و ندا سر داد: «ای مردم بگوئید معبودی جز الله نیست تا رستگار شوید» و اولین آیاتی که بر رسول خدا نازل شد و آغازگر رسالت وی بود درباره‌ی دانش و آموختن بود. (درس ۸)

۱۲- این که گذشته عوامل پیروزی و شکست را به ما نشان می‌دهد و بصیرت و روشن بینی ما را بالا می‌برد مربوط به شناخت گذشته از برنامه‌ی تلاش برای کسب آگاهی دقیق از تمدن اسلامی و تمدن جدید از حوزه‌ی اول تقویت توانایی‌های فردی است. (درس ۹)

۱۳- مقام معظم رهبری درباره‌ی تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری می‌فرمایند: «باید علم را که مایه‌ی اقتدار ملی است همه جدی بگیرند و دنبال کنند. کشوری که مردم آن از علم بی‌بهره باشند هرگز به حقوق خود دست نخواهند یافت. نمی‌شود علم را از دیگران گدایی کرد. علم درون جوش و درون زاست. باید استعدادها را یک ملت به کار افتد تا یک ملت به معنای حقیقی کلمه عالم شود.» (درس ۹)

۱۴- مهم‌ترین عوامل استحکام نظام اسلامی: ۱- استحکام پایه‌های اقتصادی و تلاش برای کاهش فقط؛ ۲- توسعه‌ی عدالت در همه‌ی ابعاد؛ ۳- تقویت اتحاد ملی انسجام اسلامی و مشارکت عمومی؛ ۴- عمل به وظیفه‌ی مقدس امر به معروف و نهی از منکر. (درس ۹)

۱۵- امام خمینی در مورد مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد و شهادت و صبر می‌فرمایند: «نکته‌ی مهمی که همه‌ی ما باید به آن توجه کنیم و آن را اصل و اساس سیاست خدا با بیگانگان قرار دهیم این است که دشمنان ما و جهان‌خواران تا کی و تا کجا ما را تحمل می‌کنند و تا چه مرزی استقلال و آزادی ما را قبول دارند. به یقین آنان مرزی جز عدول از همه‌ی هویت‌ها و ارزش‌های معنوی و الهی‌مان نمی‌شناسند. به گفته‌ی قرآن کریم دشمنان هرگز دست از مقاتله و ستیز با شما برنمی‌دارند مگر این که شما را از دینتان برگردانند. ما چه بخواهیم و چه نخواهیم صهیونیست‌ها و آمریکا و شوروی در تعقیبمان خواهند بود تا هویت دینی و شرافت مکتبی‌مان را لکه‌دار کنند.» (درس ۹)

۱۶- دعوت به حق و عدالت را نباید منحصر به صحبت و شعار کرد بلکه برای تحقق سخن حق باید قیام کرد و موانع حق و حق‌پرستی را در کل جهان زدود. (درس ۹)

۱۷- عمل به احکام و راهنمایی خداوند در دنیای پیچیده‌ی امروز تنها شیوه‌ی مطمئن زندگی و روش قابل اعتماد در مواجهه با مسئله‌هاست و سهل‌انگاری در عمل و بی‌توجهی به احکام خداوند قرار دادن بر لبه‌ی پرتگاهی است که سقوط به وادی‌های هولناک گمراهی و سرگردانی را در پی خواهد داشت و بنای زندگی نیز بر پایه‌ی علم خداند است که خوشبختی و سعادت ما را به ارمغان می‌آورد. (درس ۱۰)

۱۸- تولید، توزیع و تبلیغ فیلم‌ها، لوح‌های فشرده، نوارهای کاست، مجلات و ... به منظور گسترش فرهنگ و معارف اسلامی و مبارزه با تهاجم فرهنگی و ابتذال اخلاقی از مصادیق مهم عمل صالح و از واجبات کفایی و دارای پاداش اخروی بزرگ است. (درس ۱۰)

۱۹- تولید فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی مستند علمی، تاریخی و اجتماعی که به نیت اعتلای فرهنگ اسلامی و تربیت دینی باشد مستحب است و در شرایط ضروری واجب کفایی است. (درس ۱۰)

۲۰- اگر ورزش و بازی‌های ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد و بی‌بندوباری‌های کنونی ضرورت یابد فراهم کردن امکانات آن واجب کفایی است. (درس ۱۰)